

Най-драстични прояви за съзнателно изопачаване на действителното положение по политически и идеологически причини има при преброяването на населението в края на 1946 г. Тогава в югозападната част на страната (известна като Пиринска Македония) насилствено или чрез агитация местното и придошлото от съседните държави население от българската етническа общност се обявява за "македонско". Това "преименуване" се залага и в лични и административни документи (паспорти, регистри на населението и др.). За щастие, данните от преброяването в тази му част не са обнародвани³. Въпреки промените в политическата обстановка подобна регистрация е направена и при преброяването през 1956 г., което показва, че данните са вземани от паспортите. Тази вредна практика продължава частично и при преброяването през 1965 г.⁴. Отделен интерес представлява дали записванията в паспортите не са оказали влияние за промяна на етническата ориентация. По-късно това създава определени вътрешно- и външнополитически усложнения и проблеми на страната.

При преброяването през 1975 г. също по политически причини (практически при много добре съставена инструкция) е направен опит за промяна на етническата принадлежност специално на част от циганското население⁵. За целта при инструктажите на преброителите и контрольорите са дадени съответните указания, които по разбираеми причини не остават в тайна за обществеността и определени кръгове в чужбина. По-късно са правени и поправки в самите преброителни карти⁶.

³ За първи път обнародване е направено през 1959 г. в първото издание на известния учебник на проф. Ст. Станев "Икономическа статистика", С., Наука и изкуство.

⁴ По думите на Райчо Димитров, работещ по това време в отдел "Демография" на ЦСУ, споделени в личен разговор с автора, при търсене на причините за намаления брой на циганското население между преброяванията през 1956 и 1965 г. например в района на гр. Пазарджик е дадено обяснение, че по административен път е променена етническата принадлежност, записана е в регистрите на населението, а така също и в паспортите.

⁵ При инструктажа, направен на ръководителите на окръжните статистически управления от тогавашния председател на Централната преброителна комисия и първи зам.-председател на Министерския съвет Тано Цолов, се обосновава тезата, че в други страни не се регистрира етническата принадлежност, че би било добре като цигани да се записват само циганите-мюсюлмани, да не се записва етническа принадлежност "македонци" и т.н. След това в този дух бяха дадени указания на преброителите и контрольорите.

⁶ Авторът на тези редове тогава като служител в местните органи на държавната статистика в гр. Стара Загора участва при провеждането на преброяването като инструктор на преброители и контрольори, като отговорник за преброяването в един от районите на Старозагорски окръг, като преброител при контролните преброявания (чрез представителна извадка) на пълнотата на обхвата и на точността на регистрацията на признаците, а по-късно - в шифрирането на признаците в част от преброителните карти и в контролна проверка на шифрирането от други служители.